

Prezident je člověk k prezidentování

Oldřich Příklenk

25. 4. 2005

Gymnázium Na Zatlance

Ústava má jasno, co má prezident dělat. Je součástí moci výkonné, jmenuje soudce, uděluje milost, je vrchním velitelem ozbrojených sil a tak dále. Ale hlavně, a to je pro mne nejdůležitější, reprezentuje svou zem. Jinými slovy, prezidentuje. Kde ovšem vězí jádro prezidenta, tedy to, co rozhodne, zda prezidentování dobře zvládne? Myslím si, že pro pochopení podstaty prezidenta ho bude třeba oloupat jako cibuli.

Začnu toto svlékání vrstev velmi banálně, doslova od povrchu, čili od jeho zevnějšku, jeho vzhledu. Kdyby v České republice přistál poutník bez žádných znalostí o zdejší kultuře a politickém systému, nejspíš by vyvodil, že prezidentem je ten, kdo na nás shlíží z poštovní známky. Vzhled je to první, čeho si lidské oko na člověku s titulem „prezident“ všimne. Nechci tím tvrdit, že funkce prezidenta je čistě estetická, protože není. Ale i takové maličkosti, jako jestli se prezident usmívá potutelně, falešně nebo blaženě, značně ovlivňují to, jak moc nám bude konkrétní člověk sympatický a jak moc ho budeme chtít v čele státu. Muž či žena v rozepnuté košili budí jiné emoce než muž v uniformě. Navíc by se v Česku dala vystopovat jakýsi „prezidentský styl“. Proto se mohou někteří prezidenti odkazovat k váženému tatíčkovi národa, k úředníkovi, co drží hubu a krok a „vychází z lidu“, nebo si jsou vědomi, že Češi skrytě i neskrytě zbožňují švejkovské vystupování, a proto se mohou stavět ke svému stolci poněkud laxně. Nedokážu posoudit, jaký z těchto a dalších prezidentských stylů je nejlepší, protože v konečném důsledku nemusí odpovídat tomu, jaký je prezident uvnitř. Náš poutník by proto čistě podle vzhledu prezidenta volit neměl. Neboť napomádovat si vlasy a obléknut se do saka dokáže každý, mluvit v čele státu nikoliv. Lidé očekávají, že se na prezidenta nebudou koukat pouze na poštovní známce. Ta je asi příliš mrtvá na to, aby byla prezidentem.

Tak můžeme poštovní známku trochu oživit. Pojdme z ní udělat mluvící obraz, takový, jaký mají na hradě v Bradavicích. Jeho portrét obživne, v rámu obrazu mluví o své politické činnosti a politických činnostech obecně, mluví vlastně ke spoustě věcem, čistě protože dostal možnost mluvit. Nyní tedy nejenže je na prezidenta dobrý pohled, ale také ho jde dobře poslouchat. Další vrstva, kterou z prezidenta svleču, tedy bude vrstva mluvy. Zatímco „prezidentských stylů“ může být vícero, této vrstvy nikoliv. A to proto, že mluvit jde buďto dobře, anebo špatně. Nic mezi tím. Obávám se, že kdyby prezident v rámci svého „prezidentského stylu“ koktal a drmolil nesmyslná slova, nikdo jeho drmolení nebude brát jako zajímavou osobní výstřelku, ale čistě jako neschopnost. Prezident by měl mistrně ovládat svůj hlas. Měl by vědět, že změna intonace podbarví proslov emocemi a občasná gestikulace či krátká pomlka mu může dodat „šťávu“. A pokud by k tomu kandidáta na prezidenta ještě bavilo hrát si se slovy a zároveň má vypointované závěry, jistě by měl občan zvážít dát svůj hlas právě jemu, neboť ví, jak předat své myšlenky ostatním. Pokud je však náš prezident stále jen mluvící obraz na stěně, může vůbec *něco* předat? Těžko, protože když myšlenky prezidenta nebudou ukotveny v širším společenském kontextu, budou plavat jaksi na vodě, orámované jen jedním omezeným pohledem. Mluvit o svých myšlenkách jen proto, že k tomu dostal člověk prostor, zavání psychopatií. Asi tedy k prezidentování nestačí mít zábavný mluvící obraz. Možná je živý, ale je jaksi omezený rámem svého obrazu, do obrazů jiných už nevidí.

Asi by tedy bylo lepší, kdyby místo mluvícího obrazu byl prezident spíše návštěvníkem obrazárny. Nemusí tak už jen marnotratně mluvit ve svém omezeném obrazu v

očekávání, že si ho někdo všimne. Nyní může náš prezident ze svého obrazu vyskočit a pokochat se i obrazy jiných.

Myslím si, že část profese prezidentování obnáší studii celospolečenských problémů, ať už bude prezident přemýšlet nad tím, jestli nepotřebují jedlíci brambor své jídlo trochu opepřit či bude dumat, zdali svoboda opravdu vede lid na barikády. Vždyť díky tomu na nás prezident nemluví z obrazu, ale mluví k nám o obrazech. Pod slupkou prezidentské rétoriky by se mělo nacházet hlubší porozumění společnosti. Chápání sociálně-ekonomického rozměru státu, stejně tak jako respekt k jeho kulturní a historické tradici. Pochopení společnosti, ale hlavně lidí, kteří v ní žijí, je pro prezidentování zásadní. A to minimálně z jednoduchého důvodu, že pokud prezident neví ke komu a o čem mluví, mluví potom zbytečně jen pro mluvení samo. Jde ovšem těžko přehlížet fakt, že i prezident, který jinak zvládá zásady prezidentování skvěle, tj. zná svůj image, ovládá rétoriku i chápe sociálně-ekonomický rozměr společnosti, nemusí svou funkci vykonávat dobře. Vždyť třeba taková znalost problémů nižších vrstev se dá využít k rozvíření nenávisti k vyšším vrstvám a samotný prezident se může stavět do role mesiáše. Nebo si může začít hrát na bleskosvod problémů, nezodpovědně svádějící všechna negativa do velkého bodu, tedy označovat domnělé viníky (své politické odpůrce, bohaté, migranty či Evropskou unii), což je oblíbená taktika populistů. Zkrátka našemu prezidentovi stále něco chybí. Asi k prezidentování nestačí mít všeznalého návštěvníka obrazárny. Možná umí dobře okomentovat obrazy, ale o samotnou obrazárnu se těžko postará.

Pojďme proto z prezidenta udělat spíše kurátora obrazárny. Toho, kdo se o sbírku stará, aby byla vyvážená a harmonická. Další slupkou dobrého prezidenta je tedy schopnost využít svých řečnických schopností zkombinovaných se znalostmi o společnosti, aby mohl působit jako nestranné médium, které kultivuje politickou atmosféru v zemi, jak říkal Václav Havel. Takovýto mediátor nevstupuje do společenské diskuze s vlastními nápady a nenavrhuje řešení problémů, pouze umožňuje její hladký průběh, a případně upozorňuje na porušení nastavených pravidel. Působí tedy jako katalyzátor, který urychluje, nebo naopak zpomaluje společenské reakce, aby je dostal do rovnovážného stavu. Do samotné diskuze může prezident vstoupit jen tehdy, když nějaký návrh či chování odporuje základním lidským hodnotám. Prezident má se svou symbolickou mocí možnost odsoudit nemorální chování, stejně jako kurátor obrazárny může v popisku díla upozornit, že obraz ukazující Židy jako krysy nejspíš bude výplodem antisemitismu. Prezident by však měl této morální moci využívat jen zřídka, neboť jinak by ztratil svou důstojnost jakožto nestranné médium. Uchovat si nestrannost a nevyjadřovat se k lidským hodnotám je mnohem snazší, než být nestranný a přitom se k hodnotám vyjadřovat. Je totiž velmi lehké vmíchat vlastní sebestředné předsudky do obecných hodnot, stejně jako je tenká hranice mezi nenásilným upozorněním na morální přešlap a nabubřelým kazatelstvím. Proto je třeba, aby měl prezident nastavené hranice, aby věděl, kde končí jeho život a kde začíná život prezidentování. Tyto hranice přitom nejdou nastavit ústavou a různými omezeními, neboť pramení zevnitř. Takže asi k prezidentování nestačí kurátor obrazárny. Chybí mu sebereflexe.

Pojďme proto z našeho prezidenta udělat člověka. A tím jsme se doloupali až k samotnému jádru prezidenta. Není žádná známka, žádný obraz, žádný kurátor, prezident je ve svém jádru člověkem. A dobrý prezident si toto uvědomuje. Vidí, jak přes sebe obléká jednotlivé vrstvy, aby vůbec mohl dobře prezidentovat, ale zároveň si uvědomuje, že ve svém jádru není prezidentem, nýbrž člověkem. Jinými slovy, odděluje svoji roli od své podstaty, a tím může distancovat osobní názory a emoce od nároků prezidentování. Schopnost vnímat obecné lidské hodnoty nepramení z pochopení společnosti, ale z pochopení sebe samého. Z vědomí vlastních nedostatků a předsudků, z vědomí vlastní smrtelnosti a člověčenství. Nebo může snad lidské hodnoty vnímat ne-člověk? Ne, protože nestrannost pramení z pochopení vztahu sebe samého ke společnosti, z pochopení toho, že člověk vždy bude mít tendence

někomu stranit. Jinými slovy prezident by měl být uvědomělý, že je jen člověkem. Prezident je člověk prezidentování, prezidentuje občanům, kteří jsou také *člověci* – no a v tom případě prezidenta neodděluje nic od člověka, od nás! Jediný rozdíl je v tom, že člověku-prezidentovi byla ostatními lidmi svěřená role onoho prezidentování, jehož různé vrstvy jsem rozebíral v předchozích částech eseje. Znamená to tedy, že člověk-prezident na sebe tyto prezidentské vrstvy navléká, protože my lidé jsme ho k tomu zplnomocnili, abychom je nemuseli oblékat také. Výhodné rozdělení rolí, o němž v různých konotacích a významech mluví spousta významných myslitelů, se točí okolo myšlenky společenské smlouvy. Neměl by se však na sebe snažit oblékat prezidentské vrstvy v malém měřítku každý? Člověk-prezident sice předsedá lidem státu, ale když lidé samotní nevyvíjejí úsilí k tomu, aby bylo něco hodného předsedání, může se člověk-prezident snažit prezidenovat sebevíc, bez spolupráce zbylých lidí mu to půjde dost těžko. Vždyť samotná role prezidenta pramení z jeho vztahu ke společnosti, prezident prezidentující sobě samému je nesmysl. Proto bychom se my, lidé, co na sebe neoblékají roli prezidenta, měli snažit chovat se tak, aby prezidentování mělo dobré základy, o nichž se může opřít, a bylo tu tak *čemu* předsedat, prezidentovat. Protože občanská společnost funguje dobře tehdy, když se jí účastní všichni občané. Jejím opakem je, když se jí účastní jen málo či jeden, v tomto případě prezident.